

С. Б. Фіялка,
канд. наук із соц. комунік.

УДК 655.254.22

Тематико-типологічна структура сучасних мистецтвознавчих журнальних видань

Запропоновано класифікацію вітчизняних мистецтвознавчих часописів за основними типологічними ознаками. Наведено огляд окремих видань. Приділено увагу інтернет-журналам відповідної тематики.

Ключові слова: типологія, мистецтвознавство, журнальне видання.

В епоху становлення інформаційного суспільства зростає цінність інформації в житті кожної людини, постійно підвищуються вимоги до рівня професійності в усіх видах діяльності. Однак нинішні ціннісні орієнтації вітчизняного суспільства відзначаються здебільшого споживачьким характером, через що спостерігається тенденція до відвертої експлуатації «новими українцями» наукового, економічного, культурно-мистецького потенціалу суспільства за нульового або ж мінімального внеску в його розвиток. Ситуацію ускладнює ще й те, що сучасна журналістика до висвітлення будь-якого явища чи події підходить здебільшого з позиції сенсаційності та скандальності медіапродукту. Тож у наш час виникла потреба в контролі інформаційних потоків та пошуку новаторських підходів до висвітлення повідомлень, завдяки яким вдалося б подолати «галас» бульварної преси й тенденцію до швидко та невибагливого споживання інформації.

Девальвацію духовних цінностей спільноти спроможне зупинити лише створення медіапростору, в якому поняття «якість» та «користь» передаваної інформації стали б пріоритетними для засобів масової комунікації. Важлива роль у цьому належить мистецьким періодичним виданням, які поглиблюють ерудицію, формують цілісну світоглядну позицію, розвивають аналітичне та художньо-образне мислення читачів, створюють умови для розвитку особистості, самовдосконалення та самореалізації.

Сучасна мистецтвознавча періодика в інформаційному медіапросторі представлена передусім журнальними виданнями. Проте наразі вони не мають чіткої типологічної моделі. Наприклад, О. Акопов зараховує їх до спеціальних журналів, орієнтованих на конкретну групу читачів, що регулярно цікавиться зазначеною тематикою [1]. Запорізька дослідниця Т. Хітрова класифікує їх як літературно-мистецькі видання [2], О. Сушкова розглядає мистецтвознавчі часописи як різновид культурологічних і залежно від того, яка

тематика переважає, розрізняє культурологічні та літературно-мистецькі, що охоплюють широкий спектр питань літератури та мистецтва [3].

До журнальних видань тематичного блоку «Мистецтво» Книжкова палата України за даними 2011 р. зараховує такі журнали: «Domus Design», «Галерея», «Домашний дизайн», «Архидея», «Реприза», «Музика», «Интерьер магазина», «Образотворче мистецтво», «Кіно-Театр», «Музична школа», «Музичне мистецтво», «Музичне мистецтво і культура», «Театрально-концертний Київ», «Український театр», «Уютная квартира», «Уютно и удобно»; періодичні альмахахи – «Мистецькі обрії», «Бібліографія українського гончарства»; серіальні видання – «Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство», «Вісник Львівського університету. Серія: Мистецтвознавство»; збірники наукових праць – «Вісник Львівської національної академії мистецтв», «Вісник міжнародного Слов'янського університету», «Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство», «Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв», «Культура і мистецтво в сучасному світі», «Мистецтвознавство України», «Мистецтвознавчі записки», «Музикознавча думка Дніпропетровщини», «Музикознавчі студії», «Науковий вісник Закарпатського художнього інституту», «Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого», «Науковий вісник національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського», «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство», «Наукові збірки Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка», «Проблема взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти», «Проблеми етномузикології», «Сучасне мистецтво», «Сучасні проблеми художньої освіти в Україні», «Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті»

(дані надано працівником відділу статистики Книжкової палати України С. Буряк у відповідь на запит). Однак такий перелік не відображає реальної статистики мистецтвознавчих журнальних видань України, неповно охоплює їхню тематику. Немає чіткого принципу класифікації. Наприклад, до переліку ввійшов журнал «Образотворче мистецтво», але «Аркадія», «Арт-клас», «Артанія», «Fine art», «ArtUkraine» та інші мистецтвознавчі журнали до цього тематичного блоку не потрапили. Тож *мета* статті – схарактеризувати сучасні часописи мистецтвознавчої тематики за типологічними ознаками.

Опрацювавши бібліотечні каталоги Парламентської бібліотеки та НБУ ім. В. Вернадського, можемо істотно доповнити таку класифікацію періодичних мистецтвознавчих видань, виокремивши політематичні та вузькотематичні журнали.

Політематичні видання комплексно висвітлюють мистецьке життя, наприклад, львівський навчально-мистецький часопис «Арт-клас», присвячений візуальному, театральному, музичному мистецтву та літературі; інформаційно-аналітичний часопис «ArtUkraine», який висвітлює події та явища українського та світового актуального мистецтва; науковий журнал «Аркадія», що відстежить за тенденціями та процесами, які відбуваються у сфері візуального мистецтва, музики, театру, кіно, й подає аналітичні матеріали фахівців мистецтвознавства; науково-популярний журнал «Шо», матеріали якого згруповано за трьома каналами сприйняття інформації: «шо» читати, «шо» слухати та «шо» дивитися.

Всеукраїнський освітньо-мистецький посібник-часопис «Арт-клас» для дітей старшого шкільного віку та викладачів художньо-естетичних дисциплін покликаний поширювати художні знання серед школярів. Мета видавничого дому «Арт-клас» – «реалізація різноманітних культурологічних програм з відродження культурного та духовного потенціалу українського народу, видання мистецьких книг, журналів та інших періодичних публікацій, здійснення дослідницької та наукової діяльності для подолання прірви дефіциту культури у нашому суспільстві», – зауважують його фундатори [4, 2]. Виходить чотири рази на рік українською мовою, загальний наклад – 2000 примірників. Заснований у 2003 р. БФ «Львівської Дитячої Галереї» при Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти за підтримки Державного комітету телебачення і радіомовлення України, розповсюджується за передплатою.

Це єдине журнальне видання на теренах України, яке присвячене мистецтву, для дітей середнього шкільного віку (для молодших школярів МОНмолодьспорту України випускає часо-

пис «Джміль: дітям про живопис, музику і літературу»). Місія журналу – виховання художньо-естетичної культури особистості через пропаганду творчості. Створюючи особливий мистецький контент, часопис зосереджує увагу на популяризації творчості як способу самореалізації підлітків. Акцентуючи увагу на перспективах для всебічно обдарованої дитини, журнал націлений на становлення творчої особистості, прищеплює любов до мистецтва, забезпечує інтелектуальну підготовленість юного покоління до критичної мистецької дискусії.

Часопис зародився тоді, коли активно почала працювати у Львові перша дитяча галерея, на базі якої виник Міжнародний фестиваль дитячого пленерного малюнка «Юні таланти під покровом Короля Данила», який мав гарні відгуки. Дефіцит якісних підручників з образотворчого мистецтва (оскільки ті, що наявні на ринку, за поліграфічним виконанням незадовільні, а за методичним рівнем – слабкі), недостатня кількість професійних педагогічних кадрів з мистецтва зумовили зародження часопису, який спроможний орієнтувати вчителів на те, як цікаво викладати дітям цей предмет.

Матеріали журналу розподілено за чотирма тематичними блоками: візуальне, театральне, музичне мистецтво та література. Візуальні мистецтва розглядають у рубриках «Поговоримо про мистецтво», «Щоденник археолога», в яких подано наукові факти з історії мистецтв, історичні розвідки та археологічні знахідки, що відображають етапи розвитку мистецтва давніх цивілізацій, зокрема багато наукових розвідок присвячено трипільській культурі. Архітектурі присвячена рубрика «Симфонія в камені», в якій висвітлено символіку та взаємозв'язок архітектурних споруд з міфологією народу. У рубриці наявна архітектурна абетка, яка вмістила в себе не тільки дива світової архітектури, а й терміни та поняття з цієї галузі, які часто трапляються в класичній літературі, історичних фільмах тощо. Вона націлена на ознайомлення читачів з особливостями архітектурних стилів, творчістю видатних архітекторів, зі сміливими втіленнями найнесподіваніших задумів, із законами гармонії та пропорційності співвідношень, з поняттями «пластика», «ритм», «динаміка», «простір», «об'єм».

У рубриці «Кафедра музейної педагогіки» розглядають факти-цікавинки з історії музеїв та музейних експонатів, їхню роль у мистецькому процесі. Сучасному образотворчому мистецтву присвячена рубрика «Там, де мешкає сучасне мистецтво», авторами якої є майстри сучасності, що сприяє культурному діалогу. Методику викладання художньої культури, музики, образотворчого мистецтва розглядає рубрика «Ме-

тодика сприйняття», зорієнтована на педагогів художніх дисциплін. Театральне мистецтво представлено рубрикою «Кентавр у театрі», яка висвітлює театральні події міста, що мають зацікавити школярів. Для поціновувачів музичного мистецтва наявна тематична рубрика «З історії та теорії музики», в якій розміщують наукові праці, адаптовані для школярів, котрі практикують музичне мистецтво. Літературі присвячено рубрику «Скарби запилених полиць», що покликана поширювати знання про шедеври української літератури.

Читацька аудиторія часопису – діти середнього та старшого шкільного віку, хоча таке видання буде цікаве й батькам. Матеріали подано в художній манері, видання не є комерційним і спрямоване на формування творчої особистості, естетичного сприйняття дійсності. Перевагу надають візуальним мистецтвам, але водночас наявний огляд сучасної української анімації, фестивалів дитячої творчості, декоративно-ужиткового мистецтва, пропонують майстер-класи. Читаючи цей журнал, дитина, наприклад, зможе навчитися робити ляльки-мотанки, солом'яні скульптури, віднайти власну творчу манеру відображення світогляду. Редакція зосереджує свою увагу, насамперед, на індивідуальності творчої манери та ідейності зображення, але водночас відстоює мистецькі освітні традиції минулого. Відгуки читачів цього освітньо-мистецького журналу засвідчують його високий рівень культури поліграфічно-дизайнерського втілення та подання матеріалу, зазначено вплив журналу та його роль у стимулюванні дитячої творчості та формуванні естетичних орієнтацій сучасного покоління. Серед читацької аудиторії є вчителі образотворчого мистецтва, котрі використовують інформаційно-методичні матеріали на практичних заняттях.

Для налагодження комунікації в мистецькому середовищі слугує українськомовний журнал «ArtUkraine» – видання, популярне в колах людей, причетних до сучасного мистецтва. Зареєстрований у 2007 р., засновник та видавець – ТОВ «АРТ-ЮКРЕЙН». Виходить накладом 10 500 примірників раз на два місяці.

Журнал пропонує читачеві репортажі, коментарі, огляди, інтерв'ю з митцями та арт-критиками, аналітичні статті, соціологічні дослідження. Тематичний спектр досить широкий, мистецький часопис розглядає культурні форуми, виставки, події сучасного арт-ринку (новини світових та українських аукціонів), знакових творчих особистостей сучасного актуального мистецтва. «ArtUkraine» слугує інформаційною платформою для сучасних діячів мистецтва. На його сторінках дібрано кращі критичні й оглядові матеріали, що стосуються українського й зару-

біжного, новаторського і академічного, сучасного й класичного мистецтв.

Рубрикації цього журналу притаманне об'єднання матеріалів не за видами мистецтв, а за аспектами розгляду мистецької події чи явища. Рубрика «Перший план» пропонує аналітичні статті арт-критиків, в яких розкривається їхнє бачення полікультурного мистецького процесу. «Art Globus» висвітлює світові мистецькі явища та події: виставки, фестивалі, аукціони тощо. «Панорама. UA» присвячена огляду новин українського мистецького дискурсу, інформаційне наповнення рубрики найрізноманітніше – перформанс, фестивалі молодіжного мистецтва, провокаційні арт-виставки, події українського кінематографа. Визначальною є актуальність тематики, а не її належність до певного виду мистецтва. «Тема номера» концентрує увагу читача довкола статей, які всебічно розкривають певне мистецьке явище, це може бути мистецтво протесту, наприклад, музична група, котра проповідує так званий «вільний дизайн», тобто не прив'язаний до корпоративних цінностей і маркетингу, пропагує ідеї антиспоживацтва, антиглобалізму та захисту екології, уособлюючи через свій стиль життя й творчості певну світоглядну позицію, або ж протест митців проти будь-яких табу та моральних стандартів.

Рубрика «Інтерв'ю» пропонує читацькій увазі інтерв'ю журналістів часопису з учасниками арт-процесу. У рубриці «In memoriam» розглядають постать митця минулого, його творче надбання та життєвий шлях. Отримати певні практичні поради від «бувалих» митців можна в рубриці «Досвід». Рубрика «Книги» містить рецензії на книги, в яких розглянуто тему мистецтва. Анонси мистецьких подій у світі можна знайти в «Пілігримі». У «Фотоархіві» вміщують світлини, на яких зафіксовані певні «історичні» моменти сучасного мистецького бомонду. Рубрика «Виставка» присвячена анонсуванню виставок, фестивалів в українському культурно-мистецькому просторі. «Світська хроніка» розглядає світське життя діячів мистецтва.

Часопис «ArtUkraine» позиціонує себе як інформаційно-аналітичне видання мистецького спрямування для колекціонерів, експертів, мистецтвознавців, а також для масового читача, котрий цікавиться сучасним артом. Щодо каналів розповсюдження, то цей часопис надходить до антикварних та книжкових магазинів, галерей, кіосків преси в містах-мільйонниках, дипломатичних представництвах іноземних держав (англомовна версія), салонів бізнес-класу міжнародних авіарейсів. Оскільки це журнальне видання є інформаційним партнером усіх культових подій в українському мистецькому просторі, то його можна знайти на міжнародних виставках «Арт-

Київ», «Великий скульптурний салон», «Великий антикварний салон» тощо. Цей часопис на своєму інформаційному сайті пропонує електронну версію журналу.

Періодичний науковий часопис «Аркадія» заснований у 2003 р. Одеським національним політехнічним університетом та ТОВ «Неогацінт». Журнал двомовний: поряд з українськомовними статтями вміщено й російськомовні. Друковане видання виходить щокварталу накладом 300 примірників. Журнал висвітлює з наукової точки зору культурно-мистецькі явища театру, образотворчого мистецтва, музики, кінематографа, літератури та культури. Охоплено не лише теоретичні й практичні проблеми мистецьких явищ, а й багатовимірність і різноманітність їхніх проявів у кіно, театрі, музиці тощо.

Усього в журналі налічується шість рубрик: «Гелікон», «Спогади», «Виноградне гроно», «Сходження», «Аркадія: від А до Я», «Елікон». Часопис слугує трибуною для вчених, котрі вже мають науковий ступінь, та здобувачів у галузі культурології та мистецтвознавства. Тож у комунікативній площині журналу ведеться наукова дискусія вчених-мистецтвознавців. Читацька адреса часопису доволі обмежена – вчені мистецтвознавці та культурологи при освітніх установах, котрі фахово досліджують культурно-мистецькі явища минулого та сучасності різних сфер мистецтва.

Журнал «Шо», заснований у 2005 р. видавничим домом «Чилі», позиціонується як єдиний український журнал, який авторитетно аналізує культурно-мистецькі події в країні та за кордоном. Це перший журнал у книжковій палітурці на теренах СНД. Виходить раз на місяць, номери здвоєні. Наклад – 20 500 примірників. Журнальний матеріал згруповано за трьома тематичними блоками – каналами одержання інформації:

1. **Шо дивитися:** присвячено візуальному мистецтву (кіно, живопис, фотографія, виставки та фестивалі, туризм).

2. **Шо слухати:** висвітлено музику та подано рейтинги кращих музичних альбомів.

3. **Шо читати:** розглянуто сучасний літературний процес – книжки, газетно-журнальні та мережеві видання.

Мета журналу – популяризація сучасного культурного процесу та сприяння його розвитку. Але часопис не підлаштовується під культурно-інтелектуальний рівень аудиторії, не має на меті залучити до «культурно-мистецького діалогу» масового читача, натомість прагне його виховати. Автори журналу стверджують, що читацька аудиторія журналу – молода українська інтелігенція, середній клас, яким необхідний своєрідний путівник у сферах таких інтелектуальних розваг, як література, сучасний живопис, музи-

ка, театр, кіно тощо. Проте журнальні матеріали інтерпретовано не з позиції розважальності та епатажності змісту повідомлення. Журнал покликаний розвивати, стимулювати та створювати нове культурно-мистецьке середовище. Жанрова палітра видання досить різноманітна – це й інтерв'ю з представниками інтелектуального мистецтва, аналітичні огляди, рецензії та сучасні прозові й поетичні твори. Читати це видання – означає бути в мейнстрімі сучасного мистецтва.

Кожен номер випуску присвячений розкриттю певної філософії життя через призму культури й мистецтва. Журнал розглядає мистецтво як світоглядну позицію, те, що пронизує сприйняття та відбивається на всій діяльності людини – не лише в акті творчості. Сучасне мистецтво тлумачать як суміш філософії, іронії, фантазії, водночас це й боротьба з вульгарністю, тупістю, мракобіссям і невіглаством. Провідна тема номера формує тональність та ритміку матеріалу.

Журнал «Шо» має сайт у мережі, щоправда, російськомовний, але видавці не обмежилися стандартними ознаками онлайн видання, на сайті не лише оновлюється архів, анонсуються номери та працює форум для читачів. Редакція сайта створила портал, присвячений сучасній культурі, та популяризує фестиваль поезії «Київські лаври», що його організував та спонсорує часопис.

У сучасному інтернет-просторі функціонує кілька онлайн видань загально-мистецької тематики. Їм не притаманні комерційні амбіції, вони створені ентузіастами, котрі потребують «якісного» комунікативного простору.

KORIDOR – інтернет-проект, здійснений за сприяння фонду Центр сучасного мистецтва. Це інформаційно-мистецький простір не для тих, хто хоче дізнатися про сучасний арт, а для тих, хто володіє інформацією і прагне дискусійного обговорення. Тож не дивно, що цей майданчик об'єднав усю київську арт-критику, починаючи з художників-теоретиків (О. Рідний, І. Кадан) і закінчуючи популярними в середовищі спостерігачів за сучасним мистецтвом критиками (М. Хрущак, Д. Десятник). Дискусійний проект НА ПІДЛОЗІ / ON THE FLOOR є частиною проекту KORIDOR. Питання, поставлені там на обговорення, свідчать на користь особливої метапозиції учасників: чи необхідна арт-критика, чи є потреба в арт-інституціях, що таке перформанс тощо. Поки мистецтво самостійно розвивається, творча еліта в демократичній обстановці «на підлозі» обговорює його можливості та напрями руху.

Не менш цікавий і своєчасний є інтернет-портал Спільне. Це перш за все журнал соціальної критики, але тут також висвітлюють питан-

ня мистецтва як невід'ємної частини розвитку суспільства. Розглядають візуальні мистецтва (архітектура, живопис, фотографія, скульптура), кіно та літературу. Кожен випуск присвячений всебічному розгляду певної актуальної теми й охоплює український та світовий мистецький дискурс.

Слід розглянути також ще один інтернет-журнал з критичною позицією – ProStory. Він стоюється не лише проблем мистецтва у вузькому сенсі слова, на цьому порталі публікують переклади, есеїстику, обговорюють теми мистецтва в широкому соціальному контексті. Це електронне видання є платформою для вільного обговорення тем, пов'язаних із мистецтвом, автором може бути хто завгодно, і водночас ProStory – це, насамперед, журнал інтелектуальних текстів.

Ще один важливий ресурс, створений на базі галереї Боттега, – Bottega-magazine. Галерея Боттега відома своїми майстер-класами й лекціями видатних художників. З Bottega-magazine можна також дізнатися новини про останні події в арт-світі; онлайн-журнал має бібліотеку, яка дає цікавий огляд світових шедеврів живопису та фотографії.

Інтернет-журнал АЖН (АЖ) висвітлює сучасний арт-процес. Портал має такі розділи: присвячені певним видам мистецтва (фотографія, музика, література, кіно, театр); новини – оперативна інформація про актуальні події сучасного мистецтва; інфотека – розділ, що містить інформацію про провідні художні стилі та видатних митців, фестивалі, гурти і виконавців, творчість яких редакція підтримує; бібліотека – сторінка, присвячена оглядам сучасної української літератури, книжковим виставкам та ярмаркам; рубрика «Свіжа кров» призначена для молодих та здібних літераторів; форум – колиска майбутніх культурних знавців; редакторська сторінка; блоги – приватні сторінки авторів журналу, де вони розповідають про свої вподобання, творчі ідеї, рекомендують цікаві місця для відвідування. Журнал залучає кошти меценатів, людей, для яких важливе існування цього часопису. Та водночас є застереження, що додаткове фінансування ніяк не позначиться на редакційній політиці журналу. Редакція дотримується певних якісно-інформаційних рамок існування видання в інтернеті, а саме: бути нестандартним, якісним і гарним. Стиль викладу матеріалу – доступний та лаконічний, ніяких «замудрованих» чи «псевдонаукових» фраз, які читач не зрозуміє. «Ми виявляємо смислові/журналістські штампи, збираємо їх у торбинку й відсилаємо конкурентам» [5]. Ось така жартівлива позиція редакції щодо «шаблонності думки».

Вузькотематичні видання досліджують окрему царину мистецького процесу:

1. Сучасне кіномистецтво, або екранні мистецтва: «Сінема», «KINO-КОЛО», «Дивись кіно», «Домашній кинотеатр», «Кіно-Театр» «Кіно Дайджест». Ці видання висвітлюють актуальні події сучасного кінематографа, орієнтуючись на масового читача. Так, часопис Києво-Могилянської академії «Кіно-Театр» популяризує кіно не лише на теренах нашої країни, а з 1997 р. представляє український кінематограф у міжнародному кіномистецькому просторі. «Кіно-Театр» охоплює два тематичні (споріднені) концепти: кіно та театр, однак матеріали здебільшого зосереджені на подіях кінематографа. Видання засноване в 1995 р. студентами Києво-Могилянської академії, виходить раз на два місяці загальним тиражем 1000 примірників. Популярність цього часопису пояснюється підвищеним інтересом молоді (саме вона є основним споживачем цього змістового наповнення) до подій та явищ сучасного вітчизняного й зарубіжного кінематографа. Редколегію формують знані в Україні та за її межами кінематографісти та діячі театру, науковці: Г. Чміль, І. Безгін, В. Гайдатура, Я. Газда, Г. Гладій, Ю. Ілленко та ін.

Рубрикація видання динамічна, тому легко можна компоувати матеріали, не прив'язуючись до фіксованих тематичних рубрик, тобто під однією рубрикою можливо розмістити статті, присвячені кіно- та театральним подіям: рубрика «Діалог» уміщує інтерв'ю з відомими діячами сценічного мистецтва та кінематографа; «Згадаймо» висвітлює традиції життя театру та кіно минулого; рубрика «Майстер-клас» містить навчальні матеріали фахівців педагогічної акторської школи; «Мистецька хроніка» виконує інформаційну функцію журналу, анонсує кінофестивалі та прем'єри вистав; рубрика «Молоде кіно» ознайомлює з творчими пошуками молодих сценаристів, кінорежисерів.

На відміну від російськомовних журнальних видань, присвячених подіям кіно, часопис «Кіно-Театр» націлений на продукування якісного інтелектуального мистецького дискурсу, тому на його сторінках немає скандальної «жовтизни» про життя зірок. Видання виховує глядача, сприяє еволюції естетичних орієнтацій та готує до критичного аналізу мистецького продукту.

2. Архітектура, дизайн інтер'єру: «Домашній дизайн», «Domus Design», «Реприза», «Уютная квартира», «Архидея», «Салон», «Уютно и удобно», «Під стріхою», «А.С.С.», «Є», «Архітектурний вісник». Для цих видань характерна досить висока тиражність – у середньому наклад кожного номера сягає 10 000 примірників. Найчастіше ці журнали охоплюють три тематичні концепти, а саме: архітектуру, будівництво, дизайн (декор) інтер'єру або ландшафту.

Серед українських часописів, присвячених питанням сучасної архітектури, дизайну та декору інтер'єру, доволі популярним є російськомовний журнал «Архидея», що виходить друком із 2002 р. накладом 15 000 примірників із періодичністю 10 разів на рік. Засновник видання – ЗАТ «Українська медіагрупа». Загальний обсяг глянцевого ілюстрованого видання – 196 с. Журнал добре розрекламований, на його сторінках висвітлюють події останніх новинок дизайну та мистецтва декору. Цільова аудиторія неоднорідна. Часопис корисний як для професіоналів, так і для кожного, хто прагне отримати інформацію в цій галузі. Журнал став комунікативно-інформаційним майданчиком для провідних архітекторів, декораторів та дизайнерів, на його сторінках вони демонструють свої роботи, водночас рекламуючи себе. Крім того, видання публікує репортажі з великих меблевих виставок. Місія часопису – оперативно інформувати зацікавлену спільноту про нові, унікальні, ексклюзивні події, що стаються в архітектурному та дизайнерському світі.

Ознайомитися з новими роботами видатних українських архітекторів та дизайнерів, а також із творчими знахідками зарубіжних митців можна в рубриці «Ангажемент»; оригінальні ідеї, «свіжий погляд» на традиційні явища пропонує рубрика «Альтернатива»; елементи декору розглядають у рубриці «Акцент»; про традиції та історичні події, пов'язані з архітектурою, інтер'єром, можна довідатися в рубриці «Апокриф»; інтерв'ю знаних митців архітектурного мистецтва та дизайну запропоновано читачській увазі в «Автографі».

3. Театральне мистецтво: «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Просценіум», «Театральна бесіда», «Коза». Середній наклад видань становить 500–700 примірників, розповсюджуються вони переважно в театральних залах, тобто зорієнтовані на читача, котрий систематично цікавиться театральним життям та сучасними тенденціями в цій царині мистецтва. Щодо періодики, на сторінках якої висвітлюють театральне життя країни, то слід зазначити, що з кожним роком її стає дедалі менше, а ті журнали, що продовжують виходити, знайти у вільному продажі доволі складно.

Але проблема театральної преси полягає не лише в кількості, а в першу чергу в якості. В Україні цю періодику видають ентузіасти – любителі театру, часто науковим стилем викладу, що розрахований на вузьку театральну спільноту, а не на, так би мовити, пересічного театралла. До того ж, як правило, вона не є незалежною, адже фінансується або державою («Український театр», «Просценіум»), тобто виходить при певних інститутах чи театрах, або її видають

коштом спонсора чи меценатів («Театральна бесіда»). Про театральні медіа, які могли б не лише виходити в «нуль», а й приносити прибуток, говорити не доводиться.

Серед журналів, присвячених театральному мистецтву, варто розглянути часопис «Коза», який радше нагадує арт-об'єкт, аніж засіб масової інформації; мистецтвознавче видання містить лише рукописні тексти, авторські ілюстрації та витинанки. Його створила й видає невелика група людей власним коштом. Переважно це студенти та випускники кафедри сценографії та книжкової графіки Національної художньої академії [6].

Журнальне видання «Коза» заснували два театральні художники – студенти Київської академії мистецтв кафедри сценографії Б. Поліщук та О. Рачковська. Перший номер у 2010 р. випустили лише чотири особи. По суті це приклад сучасного персонального журналізму, коли лише кілька осіб повністю виконують роботу редакції. Тираж видання – 500 примірників, виходить раз на два місяці.

Оскільки цей часопис про театр і він є українськомовний, то автори обрали саме цю назву. Крім того, образ кози є двозначний: вона і весела, і роги має, а в журналі можуть бути як жарти, так і критика. Мета видання – подивитися на театральний процес під іншим ракурсом, розширити уявлення про нього, показати як інфраструктуру. Саме це визначає наявність таких рубрик: «Дегустація театру» – огляд театру як оцінювання якості надання послуг; «Козячі штучки» – гумор і вислови про театр; «Скарби Соломії» – матеріали, надані Львівським музеєм С. Крушельницької; «Голоси зірдузі» і «Посиденьки в антракті» – добірка різних інтерв'ю, починаючи від режисера і закінчуючи художниками декорацій; «Забута поліція» – історична рубрика, єдина, де використовують друкований текст. Автори позиціонують свій журнал як незалежний. Найперше – йдеться про незалежність думок авторів. І це важливо, адже часто в театральних журналах вистави розглядають і аналізують виключно критики і мистецтвознавці, котрі пишуть рецензії за певними шаблонами.

Часопис «Коза» має на меті розгорнути дискусію, перейнявшись якою, читач піде до театру, аби самому скласти думку про першопричину гарячого обговорення. За короткий час свого існування журнал отримав багато позитивних відгуків у мистецьких колах. Презентації в різних містах України, участь у фестивалях, книжкових та художніх виставках, активна арт-діяльність перетворюють це видання на дійовий символ сучасного мистецького бомонду [6].

4. Музикознавчі: «Музична школа», «Музичний керівник», «YouRhythmix», «Музика»,

«DJAM», «Джаз». Із цього переліку три останні журнали є науково-популярними, серед них російськомовний «Джаз», який друкують накладом 2000 примірників, є беззаперечним лідером.

Яскравим прикладом актуального музичного журналу є закарпатський часопис «YouRhythmic», заснований 2007 р., виходить щокварталу загальним тиражем 2000 примірників. Заснований дистриб'ютором музичних інструментів ТОВ «Юритмікс», «з музикою, про музику, заради музики» – такий ідейний лозунг інтелектуального часопису. Журнал на своїх сторінках висвітлює переважно класичну музику, хоча актуальні події «мас-культу» редакція також не залишає без уваги. Щодо тематичного наповнення, то видання містить інтерв'ю, репортажі (рубрики «Фестиваль», «Етномандри»); аналітично-критичні статті, присвячені питанням філософії музики та специфіці психологічних аспектів музичного виконання («Музикотерапія»); інформацію про нові технології, що впроваджуються в музичну індустрію («Технічні новини»); історичні розвідки про природу виникнення музичних інструментів різних народів світу (рубрика «Червона книга музичних інструментів») і навіть професійні гумористичні оповідки, що надають виданню розважальної тональності поряд із серйозною інформацією [7].

5. Образотворче мистецтво: «Образотворче мистецтво», «Артанія», «Fine art», «Аура». Тематичне наповнення доволі різнобарвне – живопис, графіка, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво, фотографія.

Серед періодичних видань, які на своїх сторінках висвітлюють проблеми образотворчого мистецтва, варто розглянути журнал «Артанія», який засновано в 1995 р. як альманах головним редактором часопису Національної спілки художників України «Образотворче мистецтво» М. Маричевським. Талановитий журналіст і досвідчений мистецтвознавець в одній особі, М. Маричевський мав намір згуртувати мистецьку діаспору та українських художників на одній комунікативній платформі, створити якісне інформаційне середовище «про художників і для художників», щоб мати цілісне й повне відображення українського мистецтвознавчого процесу. Після смерті головного редактора в 2005 р. виданням опікується А. Маричевська, дружина М. Маричевського, саме з цього часу альманах «Артанія» перереєстровано в журнал-квартальник.

Журнал висвітлює український мистецький процес ХХ ст. та сучасне вітчизняне образотворче мистецтво. Оскільки часопис налагодив зворотний зв'язок з мистецькою діаспорою, лівова частка критичних матеріалів присвячена специфіці сучасної образної семантики та напрямам українського мистецького процесу у світовому

контексті. Часопис насичений глибокими аналітичними матеріалами, які пропонують оригінальну авторську візію на сучасне розмаїття вітчизняного арту, разом із тим історичні розвідки авторського колективу повертають із забуття десятки українських талановитих імен.

Тісно співпрацюючи з діаспорою, А. Маричевська об'єднує в єдиний творчий процес створення часопису відомих митців, науковців, письменників, критиків. Свій погляд на творчість висловили І. Качуровський (США) про Міладоніса, М. Мудрак (США) про А. Перейму, Дж. Мері (Канада) про В. Кирилика, Я. Лешко (США) про Я. Гніздовського. Значну увагу приділено митцям, котрі, незважаючи на довготривале перебування поза межами України, продовжують створювати автентичне українське образотворче мистецтво. На сторінках представлено творчість П. Колісника (Словаччина), А. Оленської-Петришин (США), Н. Гузар (США), М. Чорній (Австралія), тобто географія мистецького дискурсу надзвичайно широка.

Журнал «Артанія» є незалежним мистецьким виданням, редакція не має комерційних амбіцій, і тому на його сторінках не розміщують ніяких рекламних матеріалів. Тираж часопису – 700 примірників. Якщо врахувати, що в Києві працює близько 5000 професійних художників, то можна дійти висновку, що видання зіткнулося з проблемою «адресності». Журнал розповсюджується за передплатою, головний редактор А. Маричевська має намір налагодити співпрацю з краєзнавчими музеями, щоб часопис знайшов «свого читача».

Рубрикація «Артанії» змінюється відповідно до змістового наповнення. Адже кожен номер формується із 25–30 авторських матеріалів, які надходять самопливом. Це пояснюється тією обставиною, що редакція не має змоги оплачувати гонорари авторам, а отже «замовляти» матеріал. Авторський колектив безкоштовно виконує свою роботу, щоб підтримати існування журналу.

Варто перелічити постійні рубрики часопису: «Від... і досі» – висвітлює історичний аспект мистецького процесу; «Філософія мистецтва» – уміщує критичні матеріали; «На гостині в галереї» – присвячена огляду виставок творів живопису; «Ім'я в мистецтві» – ознайомлює читачів із творчою манерою відомого або забутого українського митця.

Фотомистецтво як різновид образотворчого мистецтва аналізують журнали «Світло і тінь», «Фотосвіт», «Рево фотографія», «Photographer», «D. Foto», середній наклад журналів цієї групи – 2000 примірників, що обумовлено популярністю цього виду образотворчого мистецтва серед широкого загалу.

За цільовим призначенням з мистецтвознавчої періодики можна виокремити такі:

- науково-методичні видання: «Мистецтво та освіта», що висвітлює теорію та історію мистецької освіти, методику викладання мистецтв, містить рецензії, аналітичні огляди; «Мистецтво в школі», де йдеться про педагогічні методи викладання образотворчого мистецтва, музики, художньої культури; «Музична школа» і «Музичний керівник» – щомісячники, покликані задовольняти потреби музичних шкіл в якісних навчально-методичних матеріалах. Науково-методичні журнали призначені для майбутніх учасників художнього процесу та любителів, аматорів. Вони розвивають навички майстерності в тій чи іншій царині художньої творчості;

- наукові журнали: «Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство», «Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв», «Вісник Львівської національної академії мистецтв», «Мистецтвознавство України», «Мистецькі обрії», «Міст» (мистецтво, історія, сучасність, теорія), «Студії мистецтвознавчі» та ін., присвячені науковим дослідженням мистецтвознавців. Наукові журнали відображають досягнення мистецтвознавства – методології, теорії, історії, художньої критики і філософії мистецтва. Для них характерне глибоке знання художньої практики. Призначені для обмеженого кола фахівців, котрі розглядають мистецтво з наукової позиції;

- науково-популярні часописи: «YouRhythmix», «Музика», «Джаз»; «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Просценіум», «Театральна бесіда», «Кіно-Театр», «Сinema», «KINO-КОЛО», «Дивись кіно», «Архидея», «Салон». Науково-популярні журнали, спрямовані на формування в читачів естетичної необхідності, стійкої зацікавленості мистецтвом, розвивають навички сприйняття й розуміння творів, навчають оцінювати їх з позиції сучасного естета.

Поняття «цільове призначення» та «читацька адреса» – важливі типологічні характеристики. Цільове призначення розглядають як соціальний вплив, який чинить періодичне видання. Його можна визначити, якщо чітко уявляєш тип читача. Саме ця типологічна характеристика конкретизує ті функції, які виконують окремі види журнальної періодики.

За формою власності видання можна виокремити часописи, які підпорядковані:

- державним установам (Державне підприємство «Газетно-журнальне видавництво Міністерства культури України» публікує журнали «Театрально-концертний Київ», «Український театр», «Музика»);

- навчальним закладам («Вісник Київського національного університету культури і мистецтв.

Серія: Мистецтвознавство», «Вісник Львівського університету. Серія: Мистецтвознавство», «Кіно-Театр» Києво-Могилянської академії, «Музикознавчі студії» Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського);

- мистецьким спілкам: «Народне мистецтво» (Національна спілка майстрів народного мистецтва України); «Образотворче мистецтво» (Національна спілка художників України); «Світло і тінь» (Українське фотографічне товариство); «Архітектурний вісник» (Національна спілка архітекторів України);

- комерційним організаціям або приватним особам: «Уютно и удобно» – російськомовний журнал видавництва «Муратор-Україна»; «Уютная квартира» – засновник ТОВ «Эдипресс Украина»; «Сinema» – російськомовне видання ЗАТ «В & Н»; «Архидея» – ЗАТ «Українська медіа-група».

Класифікуючи журнальні видання за періодичністю, можна виділити такі групи:

- щомісячники: «Кіно Дайджест», «Сinema», «Архидея»;

- ті, що виходять раз на два місяці: «Український театр», «Кіно-Театр», «ArtUkraine»;

- щоквартальники: «Кіно-коло», «Артанія», «Мистецтво і освіта», «Образотворче мистецтво»;

- щорічники: «Бібліографія українського гончарства»; «Вісник міжнародного Слов'янського університету».

За обсягом:

- «тонкі» (до 40 сторінок) видання журнального типу: «Екзиль», «Аркадія», «Театрально-концертний Київ»;

- «товсті» (від 40 і більше сторінок) видання журнального типу: «ArtUkraine», «Артанія», «Український театр», «Кіно-Театр», «Кіно-коло», «Мистецтво і освіта», «Образотворче мистецтво».

За тиражем:

- до 1000 примірників: «Образотворче мистецтво», «Артанія», «Кіно-коло»;

- від 1000 до 10 000 примірників: «Кіно-Театр», «Галерея Искусств», «Художники України», «Аристократ» «Мистецтво і освіта»;

- понад 10 000 примірників: «ArtUkraine», «Салон», «Архидея», «Сinema», «Шо», «Великие Художники».

Отже, найбільш істотним чинником формування типологічної структури мистецтвознавчих журнальних видань є характер публікованої інформації. Поняття «змістове наповнення» визначає, які сторони та події мистецького процесу висвітлює часопис. Мистецькі видання групуються в рамках окремих видів мистецтв і є відносно самостійними тематичними комплексами, які становлять єдину систему видань мистецької

тематики. Цей підхід дозволяє всю мистецтвознавчу періодику диференціювати на політематичні (комплексно висвітлюють усі події арт-процесу як одне ціле) та вузькотематичні (галузеві, які досліджують окрему царину мистецтва).

Серед часописів, присвячених мистецтву, особливе місце посідають політематичні журнали загальномистецтвознавчого змісту. Саме вони мають найбільші накладі та «впізнаваність» читачької аудиторії завдяки широкому тематичному охопленню арт-процесів, якими цікавляться як спеціалісти в галузі, поціновувачі прекрасного, так і масовий читач. Адже їхні рубрики доволі мозаїчні за тематикою та жанрами.

Щодо вузькотематичних мистецтвознавчих видань особливу роль відіграють незалежні некомерційні арт-журнали «Артанія», «Коза», «You-Rhythmic», «Кіно-Театр», «Архидея», в яких змістове наповнення сконцентроване на висвітленні галузевих домінант мистецтва, а саме: образотворчого мистецтва, кіно, театрального мистецького процесу, музики, дизайну та архітектури. Серед усіх галузевих мистецтвознавчих видань найпопулярнішими є концепти «архітектура» та «дизайн», які розглядають комплексно та які спрямовані як на професіоналів, так і на тих, хто цікавиться естетичними досягненнями у творчих трансформаціях простору.

У «чистому вигляді» мистецтвознавчих журналів небагато. Більшість журнальних видань поєднує мистецьку складову з іншими змістовими аспектами. Багато видань, які розглядають загальні суспільні проблеми, питання теорії та історії культури, певною мірою висвітлюють питання мистецтва. Водночас журналові про мистецтво, як і іншим галузевим виданням, притаманні інформаційні вкраплення із суміжних предметно-тематичних напрямів: історії, археології, етнології, філософії, психології тощо. Часто можна спостері-

гати міксування матеріалів: публіцистичні тексти вміщено поряд із культурологічними розвідками та інформацією про мистецькі події.

Нині почали активно розвиватися арт-журнали в мережі. Оскільки переважна більшість з них є збитковими, їх утримують за рахунок залучення коштів меценатів, то створення онлайн видання вимагає менше витрат. Серед інтернет-порталів про мистецтво – журнал «AZH» (АЖ), «Bottega-magazine», «KORIDOR», «ProStory», «Спільне». Ці видання забезпечують якісний комунікативний простір для людей, котрим не байдужий сучасний арт-процес у всіх його проявах.

1. Акопов А. И. Методика типологического исследования периодических изданий / А. И. Акопов. – Иркутск, 1985. – 160 с.

2. Хітрова Т. В. Типологічні особливості періодичної преси Запорізького краю (1904–1920 рр.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Т. Хітрова; Ін-т журналістики і масової комунікації Гуманітарного ун-ту «ЗІДМУ». – К., 2007. – 20 с.

3. Сушкова О. М. Періодичні видання для жінок: динаміка розвитку та концептуальні особливості : навч. посіб. / О. М. Сушкова. – Суми : Вид-во СумДУ, 2009. – 144 с.

4. *Арт-клас* : всеукр. освіт.-мист. журн. / засн. БФ «Львівська дитяча галерея» ; вид-во «Арт-клас». – Львів, 2012. – № 1.

5. AZH [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.azh.com.ua/> (24. 04. 2012).

6. *Полицук Б.* Мистецькі періодичні видання сьогодні: естетська забавка чи необхідність? [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.chytomo.com/rozdil/novyny/mystetski-periodychni-vidannya-sohodni-estetaska-zabavka-chy-neobkhdnist.html> (08.04.2012).

7. *Курнацька Г. М.* Стан сучасної музичної періодики в Україні на сучасному етапі (2000–2009 рр.) [Електронний ресурс] / Г. М. Курнацька, Т. О. Білка. – URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_sk/2010_2/files/SC210_27.pdf (30. 04. 2012).

Подано до редакції 18. 09. 2012 р.

Fiyalka Svitlana. Thematic and typological structure of modern art magazines.

The classification of the Ukrainian art editions according to main typological criteria is presented. Some editions are reviewed. The special attention is paid to art on-line magazines.

Keywords: typology, art criticism, magazine.

Фіялка С. Б. Тематико-типологическая структура современных искусствоведческих журнальных изданий.

Предложена классификация отечественных искусствоведческих журналов по основным типологическим признакам. Приведены обзоры отдельных изданий. Уделено внимание интернет-журналам соответствующей тематики.

Ключевые слова: типология, искусствоведение, журнальное издание.